

Overdaad schaadt niet

3302 voorstellingen, 1800 premières, 994 gezelschappen, 490 afgestudeerden, 1556 recensies, 81 prijswinnaars¹. Dat is de inventaris van het seizoen 2003/2004. Het Nederlandse podiumkunstenaanbod is divers, opwindend en enorm. De onvoorstelbare hoeveelheid voorstellingen doet menig theaterliefhebber wel eens verlangen naar eenvoudiger tijden, toen het gehele aanbod overzichtelijk was. In het eerste Theaterjaarboek (seizoen 1951/1952) werd melding gemaakt van zo'n 70 voorstellingen, waarvan 50 premières, van 11 gezelschappen. Sinds het absolute topseizoen 1998/1999 (ruim 2000 premières) daalt het aantal voorstellingen weliswaar licht, maar dit lijkt te kloppen met de observatie van Merijn Rengers in 2002 dat het aantal premières in Nederland lijkt samen te hangen met de economische conjunctuur. Meer groei betekent meer voorstellingen en crisis lijkt tot teruggang in het aantal premières te leiden.²

In de discussies over theater valt in verband met de grote hoeveelheid voorstellingen de laatste jaren steeds vaker de term 'overaanbod'. Die term slaat op twee verschillende problemen. Ten eerste: er is, met name in het kleine en middenzaalcircuït, een groot aantal groepen dat zeer veel voorstellingen maken die maar kort te zien zijn. Al deze voorstellingen strijden om een beperkte hoeveelheid speelplaatsen en om een beperkte (en op dit moment slinkende) hoeveelheid subsidie. Dit probleem wordt versterkt door de grote aantallen afstuderende kunstenaars die jaarlijks de opleidingen verlaten. Jaarlijks komen er bijna 500 acteurs, dansers, regisseurs, schrijvers, technici, theaterdocenten en mimers bij. En die toestroom kan nog veel verder groeien. De belangstelling voor kunstopleidingen onder schoolverlaters blijft groot en wie niet op een reguliere opleiding wordt aangenomen, kan het altijd proberen op een van de bloeiende particuliere scholen.

Het tweede probleem van het overaanbod is een (vermeend) probleem van het publiek. De potentiële bezoeker kan geen wijs uit het overstelpende aanbod aan voorstellingen, weet niet wat te kiezen en wat eventueel zou aansluiten bij zijn of haar belangstelling. Daarbij is het wel belangrijk om te vermelden dat er geen sprake lijkt te zijn van gebrekkige belangstelling. De bezoekerscijfers van de podiumkunsten zijn de afgelopen jaren sterk gestegen, ook voor de gesubsidieerde voorstellingen, zo blijkt uit recente cijfers van de Vereniging van Nederlandse Toneelgezelschappen.

Ook professionele kijkers klagen over de onbeheersbaarheid van het aanbod. Zelfs de meest geharde liefhebber die in het seizoen 180 voorstellingen ziet, bestrijkt slechts tien procent van het totale aanbod. De kunstredacties verliezen hun grip in een manhaftige poging om met een afnemend aantal recensies een groeiend aantal voorstellingen bij te houden. Er klinken in beleidskringen dan ook geluiden dat het allemaal wel wat minder mag in die overvolle podiumkunstensector.

Toch denken wij dat het overaanbod beter kan worden omarmd dan geproblematiseerd. Terug naar de jaren waarin het Nederlandse podiumkunstaanbod 70 produkties per jaar telt, gaan we nooit meer. We leven in een wereld met te veel boeken om te lezen, te veel films om te zien, te veel nieuws om te volgen en te veel plekken op aarde om te bezoeken. Natuurlijk is er ook te veel theater om te zien. Technische ontwikkelingen, economische vooruitgang en steeds meer vrije tijd geven de huidige mens oneindig veel mogelijkheden. Het

¹ Wij baseren ons in dit artikel op de gegevens die het Theater Instituut beschikbaar had op 25 juni 2004. Het seizoen loopt (net als in het catalogus-deel van het Theaterjaarboek) van 1 augustus 2003 tot 31 juli 2004.

² Merijn Rengers: 'De oktober-gekke en de Van der Ploeg-piek', in Theaterjaarboek 2001/2002

postmodernisme heeft de kloof tussen hoge kunst en lage cultuur gedicht, de canon is in de prullebak gegooid, genres zijn verdwenen en wat kunst is en betekent is grenzeloos. Deze oneindige kunstbeleving vraagt om nieuwe manieren van ordenen, indelen en beschouwen.

Expertise, beschouwen en vergelijken betekenen iets anders in zo'n wereld. Vorig jaar concludeerde Constant Meijers al dat de gezamenlijke landelijke pers maar een fractie van het aanbod bespreekt. Ook de jury's van toneelprijzen, leden van de Raad voor Cultuur doen hun best, maar ook zij kunnen niet anders dan zich beperken tot een uitsnede van het aanbod. Keuzes worden gemaakt in groot of heel klein comité. Het Theaterfestival kreeg veel kritiek te verduren, omdat de jury die de selectie samenstelde werd vervangen door één intendant. De selectie van Martin Schouten is maar een "lijstje" van één persoon en daardoor te particulier. Maar juist het particuliere lijstje is een geweldige manier om met de overweldigende chaos van het overaanbod om te gaan. Een manier om orde aan te brengen in het geheugen en om met anderen te praten over wat we belangrijk vinden in het leven.

Rob, de hoofdpersoon in de hitroman 'High Fidelity' van Nick Hornby, leeft met en door lijstjes. Zijn platencollectie heeft inmiddels die omvang dat hij zeker weet dat hij onmogelijk bij zijn leven alles nog een keer kan draaien. Toch blijft hij enthousiast platen kopen, luisteren en praten over zijn passie. Het redt zich door het maken van lijstjes, en krijgt daarmee behalve op zijn platencollectie ook grip op zijn persoonlijke leven. Met het lijstje 'top-five-most-memorable-split-ups', heeft de schrijver behalve een geweldige eerste zin ook de kern van de 'filosofie' van lijstjes gedemonstreerd. Lijstjes zijn een uiterst persoonlijke poging orde aan te brengen in een chaotische wereld.

In de Woody Allen film Manhattan ligt personage Isaac op bank. Wikkend en wegend somt hij alle dingen op die voor hem het leven de moeite waard maken, van de appels van Cézanne en de Jupiter-symphonie van Mozart tot de skyline van Manhattan en het gezicht van zijn geliefde. Het levert niet alleen een lijstje op, maar is tegelijkertijd een zelfportret en een filosofische beschouwing. Zoals boodschappenlijstjes de redding zijn in onze overvolle supermarkten, zo zijn lijstjes, indelingen en opsommingen van onze favorieten en belevenissen de manier om de weg te vinden in ons geheugen en een kompas in een zee oneindige mogelijkheden.

't Barre Land speelde dit seizoen 'Woyzeck' en liet Büchner's stuk voorafgaan door teksten van Sei Shonagon en Georges Perec, respectievelijk een Japanse hofdame uit de tiende eeuw en een 20e eeuwse Franse schrijver. Hoewel de dagboeknotities van de hofdame, verzameld in 'Het Hoofdkussenboek', veel over "dingen die een schoon gevoel geven" en "benijdenswaardige mensen" gingen en de publicaties van de modernist over de voorwerpen op zijn bureau, probeerden beiden zo persoonlijk mogelijk een antwoord te geven op een zeer precieze vraag. Hierna gaven de spelers van 't Barre Land hun antwoord op de vraag wat Woyzeck is, door hun persoonlijke orde in de chaos van de 49 ongeordende scènes te geven.

Lijstjes trivialisieren grote zaken en kunnen trivialiteiten belangrijk maken. Lijstjes blijven altijd maar 'een lijstje'. Je kunt er snel kennis van nemen en al dan niet je gedachten door laten prikkelen. Als je het er niet mee eens bent kun je er je eigen lijstje tegenover stellen. Goede lijstjes hebben strenge criteria en zijn niet te lang. Dit Theaterjaarboek kun je zien als een enorm lijstje. Maar geen goed lijstje, omdat het te lang is, de criteria te ruim en omdat je het er niet mee oneens kunt zijn. Daarom hebben we als inleiding een paar betere lijstjes gemaakt. We hebben andere mensen gevraagd naar hun lijstjes en we hebben met een aantal specifieke vragen door de database van het TIN gesurft. Dat levert feiten, keuzes en waarnemingen op

over het afgelopen seizoen. Sommige onbetwistbaar en andere uiterst discutabel. Maar een prettige manier en misschien wel de enige manier om ons het overdadige seizoen 2003/2004 te herinneren.

1. Premières

Lijstje 1.1: premières per maand per genre

maand	totaal NL	buitenl	toneel	dans	amu	muziektheater
augustus 2003	74	41	39	11	12	18
september 2003	178	20	107	27	27	35
oktober 2003	189	29	86	45	28	34
november 2003	173	21	59	50	43	25
december 2003	118	19	51	27	31	17
januari 2004	100	11	43	20	20	18
februari 2004	170	22	72	50	31	25
maart 2004	119	9	53	37	8	23
april 2004	142	35	65	37	19	24
mei 2004	114	9	62	21	10	28
juni 2004	119	21	47	28	13	25
juli 2004	28	39	12	5	8	3

Lijstje 1.2: Premières per dag van de week

Dag	aantal premières	percentage
Maandag	71	4%
Dinsdag	208	12%
Woensdag	269	15%
Donderdag	339	19%
Vrijdag	380	21%
Zaterdag	315	18%
Zondag	218	12%

Lijstje 1.3: premières per dag

	alleen nl	+BI
aantal dagen met 0 premieres	47	36
aantal dagen met 1 premieres	40	34
aantal dagen met 2 premieres	57	51
aantal dagen met 3 premieres	41	38
aantal dagen met 4 premieres	39	34
aantal dagen met 5 premieres	29	32
aantal dagen met 6 premieres	27	32
aantal dagen met 7 premieres	24	20
aantal dagen met 8 premieres	19	22
aantal dagen met 9 premieres	14	26
aantal dagen met 10 premieres	13	15

Lijstje 1.4: Populairste premièredata

datum	aantal premières
donderdag 5-2-2004	25
vrijdag 16-4-2004	21
vrijdag 22-8-2003	19
woensdag 29-10-2003	16
vrijdag 19-9-2003	16
vrijdag 2-7-2004	16
vrijdag 7-11-2003	15
zaterdag 13-9-2003	15

Lijstje 1.5: Oudste nog spelende voorstellingen

Voorstelling	première	
Grosse Fuge van Nederlands Dans Theater	8 april 1971	choreografie: Hans van Manen
Agon van Het Nationale Ballet	7 februari 1974	choreografie: George Balanchine
Four Schumann Pieces van Het Nationale Ballet	5 juni 1976	choreografie: Hans van Manen
Midzomernachtsdroom van Het Nationale Ballet	8 december 1977	choreografie: Frederick Ashton
Sinfonietta van het Nederlands Dans Theater	16 juni 1978	choreografie: Jirí Kylián
Psalmensymfonie van het Nederlands Dans Theater	24 november 1978	choreografie: Jirí Kylián
Live van Het Nationale Ballet	2 juni 1979	choreografie: Hans van Manen

Lijstje 1.6: premières per gezelschap

Producent	premières
1. Cosmic Theater	26
2. Gasthuis	20
3. Muiderpoorttheater	18
4. DansWerkplaats Amsterdam	18
5. Het Nationale Toneel	12
6. Nederlands Dans Theater	10
7. De Theatercompagnie	10
8. ZT Hollandia	10

In totaal zijn er in het seizoen 2003/2004 1800 voorstellingen in Nederland in première gegaan. 1373 daarvan zijn Nederlands, 151 zijn Belgisch, en de overige 276 komen uit de rest van de wereld. Deze aantallen zijn iets lager dan de jaren hiervoor, maar onderzoek van Merijn Rengers gaf al aan dat de hoeveelheid premières lijkt samen te hangen met de economische conjunctuur. De broekriem gaat aan, ook in theaterland. Net als vorig seizoen kende 2003 'oktobergekte' (lijstje 1.1), maar bij uitsplitsing per discipline blijkt dat september vooral toneel een drukke maand is en dat dans erg druk is in februari. November is in de amusementswereld de drukste premièremaand, veel voorstellingen zullen wel ingespeeld willen zijn vóór de drukte rond de feestdagen. De meeste buitenlandse gezelschappen zijn er in de zomermaanden op de festivals. Overigens moet bij het aantal premières per discipline worden opgemerkt dat het aantal danspremières wordt geflatteerd door het

feit dat bij de première van een nieuw programma alle nieuwe choreografieën apart geteld worden.

Donderdag en vrijdag zijn de favoriete premièrendagen (lijstje 1.2), maar ook op maandagen gaan er zoveel voorstellingen in première dat gemiddeld elke maandag in het jaar minstens één voorstelling opent. Het mag een wonder heten dat er nog 36 dagen in het jaar geheel premièrevrij (lijstje 1.3) zijn. Toch is de kans groter dat op een willekeurige dag er 2 Nederlandse premières zijn, dan geen een. Sterker nog: op de dag dat u dit leest is de kans groter dat er acht of meer voorstellingen in première gaan dan dat u geen nieuwe voorstelling mist.

Een Big Night of Comedy, vier theaterschoolvoorstellingen, twee voorstellingen uit de serie Hirsi Jajah Gümüs Tuur Spong van Cosmic en Geslacht van Dood Paard gingen allemaal in première op de drukste dag van het seizoen: 25 februari 2004 (lijstje 1.4). Het record van 10 juli 1999 met 34 premières is dus bij lange na niet gebroken. Dansgezelschappen houden hun werk het langst op het repertoire. Het Balanchine-programma van Het Nationale Ballet en de hommage aan Hans van Manen van het NDT waren aanleidingen om golden oldies van stal te halen (lijstje 1.5). Cosmic is het gezelschap met de meeste premières (lijstje 1.6). Vooral het Hollandse Nieuwe Festival houdt het aantal voorstellingen bij Cosmic hoog. Werkplaatsen volgen qua aantal premières Cosmic op de voet. Het Gasthuis, Muiderpoorttheater en Danswerkplaats Amsterdam hebben eens in de twee weken opening night. Van de grote gezelschappen scoort de Theatercompagnie verrassend hoog door de coproducties van het gezelschap met Het Grote Hoofd, Teatro en Anouk van Dijk.

2. Locaties

Lijstje 2.1: Populairste premièrezalen

Totaal

Schouwburg, Rotterdam	47
Het Muziektheater, Amsterdam	40
[FRASCATI], Amsterdam	39
Theater Bellevue, Amsterdam	39
De Toneelschuur, Haarlem	35

Toneel

Toneelschuur, Haarlem	29
[FRASCATI], Amsterdam	27
De Brakke Grond, Amsterdam	22
Stadsschouwburg, Amsterdam	22
Theater Bellevue, Amsterdam	21

Dans

Het Muziektheater, Amsterdam	30
Korzo theater, 's-Gravenhage	26
Schouwburg, Rotterdam	24
Muiderpoorttheater, Amsterdam	22
Lucent Danstheater, 's-Gravenhage	16
Schouwburg Arnhem	16

Muziektheater

Het Muziektheater, Amsterdam	11
Schouwburg, Rotterdam	8
[FRASCATI], Amsterdam	7
De Krakeling, Amsterdam	7
Theater Bellevue, Amsterdam	6
Theater Kikker, Utrecht	6

Amusement

Schouwburg, Leiden	14
Oude Luxor Theater, Rotterdam	10
Theater Bellevue, Amsterdam	9
Nieuwe de la Mar, Amsterdam	8
Koninklijke Schouwburg, 's-Gravenhage	7
Kleine Komodie, Amsterdam	7

Lijstje 2.2: 9 Schouwburgen die in 2003 zijn opgeleverd

Plaats	Theater	Aard van de bouw	X miljoen €
1. Amsterdam	Stadsschouwburg	Renovatie	6
2. Breda	Chassé Theater	Uitbreiding Casino	onbekend
3. Delfzijl	CC De Molenberg	Trekkenwand	1,2
4. Deventer	Deventer Schouwburg	Mechanisering Trekkenwand	onbekend
5. Goes	De Mythe	Nieuwbouw	45 (samen met renovatie Schouwburg Middelburg)
6. Haarlem	Toneelschuur	Nieuwbouw	26
7. Kaatsheuvel	Efteling Theater	Bouw foyer en restaurant	18,2 (totale kosten voor de bouw van het theater)
8. Oss	Theater De Lievekamp		Trekkenwand
	onbekend		
9. Rotterdam	Theater Zuidplein	Renovatie	onbekend

Lijstje 2.3: Festivals met de meeste voorstellingen

Festival	aantal voorstellingen
Parade 2003	50
Oerol 2004	49
Noorderzon 2003	41
Parade 2004	41
Boulevard 2003	38
Holland Dance Festival 2003	36
Oerol 2003	35
Lowlands 2003	33

Lijstje 2.4: Voorstellingen op de meeste festivals

Natalie van Theaterhuize Linda:

Overijssel Op Straat 2003
Etcetera 2003
Karavaan 2003
Oerol 2003
Deventer Op Stelten 2003
Wereld van Witte de With 2003
Kunstkoters 2004

Eclipse van The Lunatics:

Overijssel Op Straat 2003
Etcetera 2003
Karavaan 2003
Oerol 2003
Amersfoorts Theater Terras 2003
Boulevard 2003
Armada 2003

Mupaku van Thesele C.S.:

Etcetera 2003
Karavaan 2003
Oerol 2003
Boulevard 2003
Straatfestival Vlissingen 2003
Noorderzon 2003
Reuring 2003

Lijstje 2.5: Festival-royalty**Don Duyns:**

Almere Underground 2003
Breakin' Walls 2003
De Grondwet 2004
Jonge Harten 2003
Oerol 2004
Opkomst 2003
Parade 2003
Parade 2004

Sanne Vogel:

Almere Underground 2003
Jonge Harten 2003
Oerol 2004
Opkomst 2003
Parade 2003
Parade 2004
Septemberkoninkjes 2003
Tweetakt 2004

Conny Janssen:

GDMW (Geen daden maar woorden) 2003
Holland Festival 2004
Lowlands 2003
Nederlandse Dansdagen 2003
Parade 2003
Parade 2004
Wintertuin 2003

2. Locaties

De Rotterdamse Schouwburg is verreweg de populairste premièrezaal voor Nederlandse voorstellingen (lijstje 2.1). Bijna wekelijks gaat daar een voorstelling in première. Twee jaar geleden stond het Lucent Danstheater nog op één met 35 premières. Theater Bellevue en de nieuwe Toneelschuur zijn in verhouding met twee jaar geleden nieuw in de top vijf. Amsterdam blijft de eerste stad: met 495 premières gaat bijna een derde van alle voorstellingen in de hoofdstad in première. Bellevue is een populaire zaal voor bijna alle genre's. De Toneelschuur maakt zijn naam waar: de meeste voorstellingen in de discipline toneel gaan er in première, in de andere disciplines speelt de Schuur geen rol. De populairste zaal buiten de Randstad is Schouwburg Arnhem (20 premières).

De behoefte aan meer speelplekken en meer schouwburgstoelen is groot. Dit en de ARBO-wet met zijn nieuwe eisen aan de toneeltechnische arbeidsomstandigheden zorgen al enkele jaren voor een ware bouw-hausse in de Nederlandse theaterwereld. De VSCD meldt dat er in 2003 in 60 gemeenten bouwplannen waren voor ruim 80 theaters. In hetzelfde jaar werden er negen bouwprojecten afgerond (lijstje 2.2). In 2004 werden nog meer bouwplannen aangekondigd (Nieuwe de la Mar, Amsterdam), onderzocht (Amphion, Doetinchem), ontworpen (Vandenende Theater, Amsterdam), uitgevoerd (Schouwburg, Haarlem; Carré, Amsterdam), opgeleverd (OT Theater, Rotterdam), door de koningin geopend (Het Park, Hoorn) of afgelast (Emmen).

Ruim één vijfde van alle premières (330 stuks) gaat volgens de TIN-database in première "op locatie". Hierbij moet worden aangemerkt dat dit niet allemaal locatietheater is. "Op locatie" betekent eerder: niet in een reguliere schouwburg of theaterzaal. Als we de lijst van voorstellingen op locatie beter bekijken, kunnen we daaruit een aantal plekken afleiden. Zo blijkt bijvoorbeeld dat een flink aantal première-locaties bestaat uit eigen zalen van groepen. Oostpool laat bijvoorbeeld drie van de vijf nieuwe producties in het eigen Huis Oostpool in première gaan, Het Nationale Toneel speelt drie voorstellingen in de Guido de Moorzaal. 't Barre Land heeft veel werk gestoken in het verbouwen van haar snijzaal, zodat er ook gespeeld kan worden. Het Onafhankelijk Toneel kreeg afgelopen seizoen zoals gezegd een nieuw eigen theater. Hoewel deze plekken geen traditionele schouwburgen zijn, zijn het wel degelijk reguliere speelplekken.

Ook 'echte' locatievoorstellingen recyclen hun speelplekken. Wat te denken van de NDSM werf in Amsterdam Noord of de vele festival-locaties op Oerol. En is de Werkteatertent op de Parade inmiddels niet een echte premièrezaal?

In 2003 vonden er 103 festivals plaats. 860 voorstellingen speelden op de een of andere manier binnen het kader van een festival. Bij de top zeven van festivals met de meeste voorstellingen (lijstje 2.3) hebben we de Dansweek en de Jeugdtheaterdagen buiten beschouwing gelaten. Dit zijn geen presentaties van voorstellingen verbonden met één locatie, maar een tijdsperiode van collectieve marketing waar theaters zelf invulling aan kunnen geven. De Parade mag dubbel tellen: het festival vindt plaats van juni tot en met augustus en loopt zo over de seizoensgrens van 1 augustus heen. Technisch gezien heeft elk seizoen dus twee Parades. Lowlands heeft met 33 voorstellingen in 3 dagen het drukste programma.

Qua aantal festivals lijkt het verzadigingspunt inmiddels bereikt. De festivalitis begint slachtoffers te eisen: Armada is inmiddels ter ziele, ITs en Het Theaterfestival hangen aan een zijden draadje, Etcetera werd op het nippertje gered. De grote

festivals, Boulevard en Oerol, willen serieus genomen worden als presentatieplekken voor beeldend locatietheater en jong talent en vroegen een flinke subsidieverhoging. De Raad voor Cultuur was het maar gedeeltelijk met ze eens, gaf een aantal groepen, zoals The Lunatics en Peergroup, structurele subsidie en verhoogde de festivalbudgetten licht.

Na een periode van sterke groei lijkt het aantal bezoekers aan zomerfestivals te stabiliseren, zo blijkt uit onderzoek van Letty Ranshuysen. Men kijkt echter met angst en beven naar de pop- en dancefestivals, waar de kaartverkoop de afgelopen jaren erg tegenviel. Voor theatermakers zijn festivals een niet meer weg te denken podium geworden. Omdat er in de kleine zalen in Nederland weinig ruimte is voor nieuwe groepen, fungeren de festivals voor veel jonge makers als broedplaats. Grotere gezelschappen willen ook niet meer ontbreken: op de festivals vinden zij een geheel nieuw publiek voor hun voorstellingen.

De festivals bieden ook een podium voor makers die zonder de context van een festival geen circuit hebben. Het straattheater van Theaterhuize Linda, de beeldende spektakelvoorstellingen van The Lunatics en de Afrikaanse dans op straat van Thesele Company staan op de meeste festivals (lijstje 2.4), maar hebben daarbuiten geen speelgelegenheid. Inhoudelijk vertegenwoordigen zij het meer traditionele festivalaanbod. De diversiteit van het festivalaanbod kan goed worden afgelezen aan het rijtje Festival Royalty, de theatermakers die op de meeste festivals vertegenwoordigd zijn (lijstje 2.5). Jonge maakster Sanne Vogel staat er naast Neêrlands meest gespeelde auteur Don Duyns en internationaal werkend choreografe Conny Janssen.

3. Meer

Lijstje 3.1: langste voorstellingstitels

1. Poep! - de voorstelling over een kleine mol die wil weten wie er op zijn kop gepoept heeft (Jeugdtheater Het Blauwe Huis)
2. MAD Sunday Improvisation: Un-Known, Un-Expected, Un-Predictable, Un-Titled (Muiderpoorttheater)
3. De Moeder van de pappa van de mama van de pappa van de mamma... (Artemis)
4. Ik zou mezelf willen weggeven, maar ik weet niet aan wie (Huis aan de Amstel)
5. I Would to Be Your Main Choice, Ever After 15 Minutes... (Theaterschool)
6. East of The Sun And West of The Moon: with Nowhere to Go (Theaterschool)
7. Bezoekurtje bij de schepper, een kabouter en de dood (Theaterschool)
8. Credit Card Called Life: Dan ben ik straks zo'n diva (Transparant)
9. De ietwat uit de hand gelopen begrafenis van Jacob P. (Theatergroep Koper)

Lijstje 3.2: kortste voorstellingstitels

1. A, (Catarina Sagna Company)
2. Ma (Akram Khan)
3. W3 (Het Waterhuis)

Lijstje 3.3: Voorstellingen met de meeste coproductanten

Foi, 12 coproductanten:

- a. Springdance
- b. Les Ballets C. de la B.,
- c. Holland Festival Oude Muziek Utrecht
- d. Schaubühne am Lehniner Platz
- e. Théâtre de la Ville
- f. Monaco Dance Forum
- g. Vooruit Kunstencentrum
- h. South Bank Center
- i. Tanzquartier
- j. PACT Zollverein
- k. Stedelijke Concertzaal De Bijloke

Ma, 9 coproductanten:

- a. Holland Festival
- b. South Bank Center
- c. Théâtre de la Ville
- d. Singapore Arts Festival
- e. RomaEuropa Festival
- f. Vooruit Kunstencentrum
- g. Tanzhaus NRW
- h. Göteborg Dance and Theatre Festival
- i. Lincoln Center for Performing Arts

Lijstje 3.4: premières per zuivere discipline

Discipline	NL prem	Bu vrst	Multi	Multi %
Poppenspel	43	15	16	27 %
Mime	49	5	30	38 %
Amusementsvorm	184	64	66	26 %
Muziektheater	195	16	80	29 %
Dans	294	116	64	18 %
Toneel	596	44	100	14 %
Multidisciplinair	163	16		

Lijstje 3.5: Populairste discipline-vermengingen

Toneel & Muziektheater	39
Toneel & Dans	33
Toneel & Amusementsvorm	31
Dans & Muziektheater	28
Amusementsvorm & Muziektheater	27
Toneel & Mime	18
Dans & Amusement	16

Lijstje 3.6: De meest multi-disciplinaire voorstellingen

Masqué van Una Voce BV:

- Amusement
- Toneel
- Dans
- Mime

- Muziektheater

Tango Dorado:

- Dans
- Muziektheater
- Amusement
- Toneel

En de boom die wordt..., Theater Popject/Made in Leiden,

- Poppenspel
- Dans
- Muziektheater
- Toneel

Lange titels zijn meestal grappig (zie ook: Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb), zo ook bij Poep!...(etc), de langste titel van het afgelopen seizoen (lijstje 3.1). De titel komt van het boek van Werner Holzwarth en is daarmee een uitzondering: de meeste lange titels zijn nieuwe teksten en voorstellingen. Drie van de langste titels zijn van makers in opleiding op de Theaterschool. Zou dat betekenen dat we de komende jaren nog veel langere voorstellingstitels kunnen verwachten? Lange titels trekken natuurlijk de aandacht, maar zijn ook ingewikkeld. Merijn Henfling somde in Het Parool al een rijtje korte en kernachtige cabaret-titels op: Stuk, Lam, Sleet, Bot, Star, Mix, Weg, Puin, Vuur en Zooi. Maar het kan natuurlijk altijd korter (lijstje 3.2). Je kunt je overigens afvragen of de titels van 'Ma' en 'Foi' ook niet zijn aangepast aan de enorme hoeveelheid co-producenten (lijstje 3.3).

Multidisciplinair was dé term van het seizoen. Ivo van Hove gebruikt het Holland Festival al een paar jaar als showcase voor wat hij 'onpure kunst' noemt, maar dit seizoen brak het debat los over hoe voorstellingen die zich over verschillende genres bewegen besproken moeten worden. Het probleem is dat kunstcritici die zich steeds verder gespecialiseerd hebben nu bij het bespreken van een voorstelling tegen de grenzen van hun kennis aanlopen. De Kring van Nederlandse Theatercritici hield een debat over de roep om de multidisciplinaire criticus; Paul Koek schreef een oproep in TM; op Stuggezaal.nl is een internet-discussie geopend; en het Holland Festival organiseert samen met het TIN een workshoptraject voor jonge cultuurjournalisten.

Ook dit jaar waren er veel 'onzuivere' voorstellingen. 163 premieres waren op een bepaalde manier discipline-overschrijdend, dat wil zeggen: te passen in meer dan één genre (lijstje 3.4). Dat is ongeveer tien procent van het totaal. Met de voor ons beschikbare gegevens kunnen wij niet nagaan of dit percentage de afgelopen jaren is gestegen. Overigens geeft de database van het TIN alleen melding van genre-overscheidingen binnen de podiumkunsten. Voorstellingen die het resultaat zijn van samenwerkingen van podiumkunstenaars met andere kunstvormen, zoals film, beeldende kunst, muziek of televisie zijn helaas niet eenvoudig te achterhalen.

En dat is jammer, want ook dit seizoen probeerden makers totaal vreemde vormen te mengen met theater. Voor de voorstelling 'Studio Life: Food coma' gingen de gezelschappen Mug met de Gouden Tand en KadeWe een samenwerkingsverband aan met het tijdschrift Re-magazine. ZT Hollandia vroeg filmregisseur Hal Hartley het libretto te schrijven voor de opera 'Inanna'. De Huis aan de Werf-voorstelling 'Stedman' is een crossover met televisie, waarin Leon Giessen muziektheater maakt voor en over een documentaire over zijn bezoek aan Suriname. Deze voorstelling is net als 'Dodelijke affaires', een samenwerking tussen Orkater en het Filmmuseum en 'Speelgoed' van mimeregisseur Jetse Batelaan en het Brisk Recorder Quartet ondergebracht bij muziektheater. Tot slot drie voorstellingen die het beste bij de nieuwe grenzeloze toekomst passen en die alleen in vier of meer disciplines te

vatten zijn (lijstje 3.6). Masqué van Una Voce BV is de winnaar: de etiketten Amusement, Toneel, Dans, Mime en Muziektheater zijn noodzakelijk om deze voorstelling te beschrijven.

4. Most wanted

Lijstje 4.1: Meest gespeelde schrijvers

Naam Aantal uitvoeringen

William Shakespeare	24
Henrik Ibsen	6
Bertolt Brecht	6
Molière	6
Don Duyns	6
Gerardjan Rijnders	5
Toon Tellegen	5
Hans Christian Andersen	5
Anton Tsjechov	5

Lijstje 4.2: 6 Feeksen

Titel	Gezelschap	Premièredatum
Feeksje temmen	Theatergroep BurgerZaken	2003-11-09
De feeks	De Theatercompagnie/Het Groote Hoofd	2004-03-05
De getemde feeks	Het Vervolg	2004-05-08
De getemde feeks	Noord Nederlands Toneel	2003-10-28
Een getemde feeks	De Theatermakers	2004-03-26
De Feeks	Merx en dansers	2003-12-28

Lijstje 4.3. 10 boeken die een hoop mensen niet hebben gelezen bewerkt voor theater

1. Op zoek naar de verloren tijd van Marcel Proust door het Ro Theater
2. Het Martyrium van Elias Canetti werd Hoofd zonder wereld van 't Barre Land
3. Moby Dick van Melville werd Call me Ishmael van Gary Goldschneider
4. De Hongerende weg Ben Okri door Huis aan de Amstel en Rieks Swarte
5. De Toverberg van Thomas Mann werd Hoogtezon van ZT Hollandia
6. Naar de Vuurtoren van Virginia Woolf door Atelier D.
7. Alleen op de wereld van Hector Malot door Affolter Productions
8. The English Roses van Madonna werd Muilen met wie ik kan ruilen van Trace Productions Theater Group
9. Een Zomerzothheid van Cissy van Marxveldt door Kik Productions
10. De Scheepsjongens van Bontekoe van Johan Fabricius door Impresariaat Jacques Senf & Partners

Lijstje 4.4: Meest actieve regisseurs

Regisseur	aantal premières
Gerardjan Rijnders	7
Bruun Kuijt	6
Kasper Kapteijn	6
Mariëtte Ciggaar	5
Titus Tiel Groenestege	5
Mathijs Rümke	5

Lijstje 4.5: Gerardjan Rijnders

1. tekst en regie Tim van Athene van ZT Hollandia, première: 4-12-03
2. tekst Zien en Zien van Stan en Dito'Dito: première: 16-1-04
3. regie Der Prinz von Homburg van De Nationale Reisopera, première: 24-1-04
4. vertaling/bewerking Droomsporen van Toneelgroep Amsterdam, première: 1-2-04
5. regie Antigona van Transparant, première: 6-3-04
6. regie Zuur van Carver, première: 13-3-04
7. tekst en regie Echt? Van st. Dansity en Grand Theatre, première: 23-3-04
8. regie Hoe Mozart Casanova sloeg van Orkater, première: 1-4-04
9. tekst Gelijke Gevallen van De Nieuw Amsterdam, première: 21-4-04
10. begeleiding Drang van Bob Stoop, Hetveem theater, première: 21-5-04
11. begeleiding Galleryplay van Cees Crijnen, Toneelschuur, première: 27-5-04
12. regie Au bain Marie van Suver Nuver, première: 16-6-04

Lijstje 4.6: Meest actieve uitvoerenden

Zwiers, Els	16
Pagée, Peter van	14
Bedner, Manja	13
Euverink, Nancy	11
Kooman, Frank	10
Schumacher, Michael	10
Boerwinkel, Jeroen	10

Lijstje 4.7: Favoriete componisten

Meest gebruikte componist in Dans:

Johann Sebastian Bach (20 voorstellingen)
Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (19 voorstellingen)
Igor Stravinsky (14 voorstellingen)
(totaal 531 componisten)

Meest gebruikte componist in Muziektheater:

Wolfgang Amadeus Mozart (13 voorstellingen)
Kurt Weill (12 voorstellingen)
Jacques Brel (7 voorstellingen)
(totaal 618 componisten)

Meest gebruikte componist in Toneel:

Camille Saint-Saëns
Karel Tadema
Wim Selles
(allen 5 voorstellingen, totaal 328 componisten)

Lijstje 4.8: Dieren op het toneel

70 Paarden in 'Goa's Paardenmusical'
15 Honden in 'Wolf' van Les Ballets C. de la B.
1 Berberaapje en 3 honden in 'Alleen op de wereld'
3 Papegaaien op de première van 'Bruiloft' van het Ro Theater
2 Poezen in 'De luitenant van Inishmore' van het NNT
1 Koe in 'Writing to Vermeer' van DNO
1 Paard in 'Sneeuwitje en de zeven caravans' van de Vogelfabriek
1 Poes in 'De Kruistochten' van Toneelgroep Amsterdam

Net als vorige jaren is Shakespeare ook afgelopen seizoen verreweg de meest gespeelde auteur. Maar liefst 24 uitvoeringen van of naar zijn stukken gingen in première (lijstje 4.1). Deze Shakespeare-voorstellingen zijn te zien als een uitsnede van de diversiteit van het Nederlandse theateraanbod: van de jeugddansers van Merckx & Dansers die de Feeks bewerkten, tot het objecttheater van Hotel Modern die King Lear speelden met één acteur in een decor van poppen en videoschermen. Van een tekstgetrouwe versie van Richard III door de nieuwe groep Annette Speelt tot de voorstelling 'Zot zijn doet wèl zeer' van Bronks; een bewerking van Hamlet voor jeugdtheater.

Na de reus Shakespeare is het lang stil. Van Brecht en Molière werden net als de afgelopen jaren rond de vijf producties gespeeld, en Ibsen draait na de uitschieter van vorig jaar (negen premières) weer goed mee. Don Duyns en Gerardjan Rijnders vertegenwoordigen het Nederlands aanbod. Duyns wint dit jaar nipt van Rijnders, die dat weer goed maakt door dit jaar de Actiefste Maker van het seizoen te zijn. De sprookjes van Andersen blijven het jeugdtheater inspireren, maar de melancholieke verhaaltjes van Toon Tellegen zijn het jeugdige publiek ontstegen: geen van de vijf voorstellingen naar zijn werk valt in de categorie jeugdtheater.

Het is opvallend om te zien hoe vaak De getemde feeks dit jaar werd opgevoerd (lijstje 4.2). Maar liefst zes uitvoeringen gingen dit seizoen in première. In de herfst komt daar nog de regie van Ivo van Hove bij voor Toneelgroep Amsterdam, en dat maakt dat het stuk deze twee seizoenen even vaak wordt uitgevoerd als in de twintig jaar ervoor. De aantrekkingskracht van Shakespeare spreekt voor zich, maar waarom wordt juist dit stuk ineens zoveel gespeeld? Zijn gezinsperikelen een welkom onderwerp in een wereld vol oorlog? Is het de vierde feministische golf, die verklaart dat échte keuzevrijheid ook bestaat uit het recht om voor het huwelijk te mogen kiezen. Is er dan ook een verband met de uitvoering van 'Pygmalion' door het Noord Nederlands Toneel, waar de hoofdpersoon Eliza, na perfect te zijn ingeburgerd, kiest voor het dragen van een hoofddoekje?

Boekbewerkingen op het toneel is geen nieuwe ontwikkeling, maar qua ambitie en megalomanie is er een nieuw niveau bereikt (lijstje 4.3). Met de Proust-cyclus van Guy Cassiers heeft Nederland zijn eigen Lord of the Rings-project, maar ook de intellectuele Herculesarbeid van 't Barre Land en Gary Goldschneider mogen niet vergeten worden. Literair theater is een duidelijk groeiend genre: de afgelopen seizoenen stonden er meer dan honderd 'literaire' voorstellingen op de planken. Het materiaal is bekend bij een groot publiek dat zich de hamvraag kan stellen: hoe zouden ze dat nou doen...?

Bij de meest actieve regisseurs staat Gerardjan Rijnders soeverein op de hoogste plaats (lijstje 4.4), maar jonge maker Kasper Kapteijn en Bruun Kuijt hebben

eveneens een druk seizoen achter de rug. Bruun Kuijt werkte vooral in het vrije circuit, maakte Hoofd in de Wolken met John Kraaykamp jr en Laus Steenbeeke en Een Zomerztheid dat genomineerd werd voor de NRC Toneel Publieksprijs. Daarnaast regisseerde hij cabaretvoorstellingen van Sander de Heer en De Berini's, maar ook maakte hij een voorstelling bij Tryater. Kasper Kapteijn regisseerde enkele geënceneerde lezingen bij Hollandse Nieuwe en Gastschrijvers en regisseerde voorstellingen in de projecten Spong Gümüs Hirsi Jahjah Tuur van Cosmic en De Grondwet van DNA. Ook hij maakte een voorstelling bij Tryater.

Het seizoen begon al goed voor Gerardjan Rijnders. In oktober kreeg hij de prestigieuze Prins Bernhard Cultuurfonds Theaterprijs voor zijn oeuvre tot dan toe. In het seizoen dat volgde heeft hij zijn oeuvre echter al weer behoorlijk uitgebreid (lijstje 4.5). Alleen al de hoeveelheid regies is indrukwekkend, maar daarnaast heeft hij ook nog twee voorstellingen begeleid, een tekst vertaald en bewerkt en vier nieuwe stukken geschreven. En zo divers ook: opera's, toneelstukken, mimevoorstellingen, een muziektheatervoorstelling en een ingewikkelde toneel/dans-crossover. In februari zei Rijnders al in een interview in de Groene Amsterdammer: «Ik doe te veel, daarom heb ik een agent genomen. Voornamelijk om te onderhandelen over geld, maar ook om dingen af te houden. Het zijn bijna allemaal leuke mensen en leuke projecten, zodat het moeilijk is om nee te zeggen. Maar dat ga ik nu wel doen.» Toch hoeven we niet te vrezen dat het veel minder zal worden: voor volgend jaar staan er in ieder geval al vier projecten op stapel.

Drie acteurs speelden vorig seizoen in meer dan een dozijn verschillende voorstellingen (lijstje 4.6). Zij vallen alledrie in de smalle categorie doe-het-zelvers van het Nederlands theater. Els Zwijs met Poppentheater Kwaak; Peter van Pagée van Verteltheater van Pagée; Manja Bedner in haar eigen Kamertheater in Amsterdam: zij bewerken teksten, bouwen decors, maken kostuums en poppen en spelen in hun eigen voorstellingen in hun eigen theatertjes, vaak in hun eentje. Ook Jeroen Boerwinkel van Theater van de Droom en Frank Kooman van het gelijknamige poppentheater horen bij deze groep. De andere twee veelspelers in de top zeven zijn de dansers Nancy Euverink van NDT en Michael Schumacher van de improvisatiedansgroep Magpie Music Dance Company.

Muziek is in alle podiumkunsten een belangrijk onderdeel, maar elke discipline had zo z'n eigen voorkeuren afgelopen seizoen (lijstje 4.7). In de dans scoort Bach het hoogst. Hij laat traditionele ballet-componisten achter zich. Bij het muziektheater valt Brel op. Twee jubilea (75 jaar geleden geboren en 25 jaar dood) inspireerden maar liefst vijf gezelschappen tot het maken van een Brel-voorstellingen. Opvallend is dat Brel makers binnen alle disciplines inspireert: van Toneelgroep Oostpool en het Amsterdams Kleinkunst Festival tot Danswerkplaats Amsterdam.

Naast mensen stonden er dit jaar ook de nodige dieren op het toneel (lijstje 4.8). De ontwikkelingen hebben niet stilgestaan sinds Going to the Dogs van Wim T. Schippers. Afgelopen seizoen zag de introductie van een heuse toneelsterpoes: rode kater Jaap had een rol in twee voorstellingen: de reprise van De luitenant van Inishmore van het NNT en De Kruistochten van Toneelgroep Amsterdam.

5. Speelbeurten³

5.1 Meest gespeelde voorstellingen

voorstelling	speelbeurten
1. 3 Musketiërs, Joop van den Ende Theaterproducties	152
2. The Lion King, Joop van den Ende Theaterproducties	137
3. Kunt u mij de weg naar Hamelen vertellen, meneer?, V&V Entertainment	128
4. Dralion, Cirque du Soleil	120
5. Zeg 'ns Aaa, Imp. Ruud de Graaf	119
6. Best of Boom 2004, Boom Chicago	117
7. The sound of music, Joop van den Ende Theaterproducties	107
8. Annie M.G., de dochter van de dominee, Imp. Jacques Senf	107
9. Prachtige paprika's, Youp van 't Hek	102
10. Nee, dan Lourdes, Bert Visscher	98

5.2 Voorstellingen op de meeste locaties

voorstelling locaties	aantal
1. Annie M.G., de dochter van de dominee, Imp. Jacques Senf	64
2. Bot, Javier Guzman	60
3. Het hemelbed, V&V Entertainment	58
4. Zeg 'ns Aaa, Imp. Ruud de Graaf	58
5. De vrouw die haar man opvrat, Joop van den Ende Theaterproducties	56
6. Staat, Jan Jaap van der Wal	56
7. Lijfspreuk, Kasper van Kooten	56
8. Held op blote voeten, Nilgün Yerli	53
9. Telkens weer het dorp, Opus One	52
10. Op ware grootte, Sjaak Bral	51

5.3 Theaters met de meeste voorstellingen

Theater	producties
1. Stadsschouwburg Eindhoven	243
2. Chassé Theater, Breda	205
3. Stadsschouwburg Utrecht	199
4. Schouwburg Arnhem	176
5. Theater De Vest, Alkmaar	153
6. De Goudse Schouwburg, Gouda	152
7. Stadstheater, Zoetermeer	151
8. Theaters Tilburg	141
9. Zaantheater, Zaanstad	137
10. Bellevue, Amsterdam	130

De database van het TIN biedt veel, maar is natuurlijk niet zaligmakend. Als je bijvoorbeeld wilt weten hoe vaak een voorstelling speelt en waar, vang je bij het TIN

³ De informatie voor deze lijstjes is afkomstig van het Amsterdams Uitburo. Wij zijn Sophie Konijnenbelt, Stuart Faerber en Fenna van Wijngaarden zeer dankbaar voor hun bereidwillige medewerking.

bot. Het AUB, dat samen met de andere uitburo's de kaartverkoop voor vrijwel alle theaters in Nederland verzorgt heeft deze informatie wel. Hun database wordt onder andere gebruikt voor de website Uitburo.nl, waar de speellijsten van alle theatervoorstellingen te vinden zijn. Volgens het AUB zijn er in het seizoen 2003/2004 2194 verschillende voorstellingen te zien geweest. Dat zijn er flink wat minder dan de 3302 die het TIN op voorraad heeft. Dat is niet heel erg verbazend. Het AUB heeft als doel publiekswerving, het TIN eist volledigheid. Vooral in het kleinschalige aanbod, voorstellingen op de toneelscholen e.d. maakt het AUB een selectie. Bovendien speelt het eerder genoemde feit een rol dat verschillende choreografieën in dansprogramma's voor het TIN aparte voorstellingen zijn, terwijl het AUB alleen het verzamelprogramma telt. Deze 2194 voorstellingen kenden gezamenlijk 20.808 uitvoeringen. Wij nemen aan dat de voorstellingen die het AUB niet telt, niet degenen zijn met heel veel uitvoeringen. Daarvan uitgaande schatten we het totaal aantal podiumkunstuvoeringen per jaar op ongeveer 25.000.

Uit de gegevens van het AUB is bijvoorbeeld af te leiden welke voorstellingen de meeste speelbeurten hebben gekend (lijstje 5.1). Niet geheel verrassend staan de open-end musicals van Joop van den Ende hier bovenaan. The Lion King ging pas in april in première en zal volgend seizoen (van 1 augustus 2004 tot 31 juli 2005) vrijwel iedere dag te zien zijn. Daarmee is de musical bij voorbaat al de nummer één van dit lijstje voor het volgende theaterjaarboek. Het spelen van een voorstelling op één locatie en met understudies of zelfs een tweede cast is natuurlijk luxe vergeleken met de reisvoorstellingen die in de lijst staan. 128 keer heeft Loeki Knol Lidwina Walg gespeeld; 119 keer heeft Carry Tefsen haar Mien Dobbelsesteen-pruik opgezet. De voorstellingen Annie M.G. en Zeg 'ns Aaa staan niet alleen in de top 10 meest gespeeld, maar kenden ook een zeer uitgebreide tournee (lijstje 5.2). In deze lijst vallen ook de cabaretiers op. Hun aanwezigheid is echter eenvoudig te verklaren: met een klein décor en eenvoudige techniek reist het een stuk goedkoper. Bovendien kan de voorstelling in meer zalen staan, die een grotere toneelvoorstelling eenvoudigweg niet kunnen herbergen. De meest divers geprogrammeerde schouwburgen vindt men in heel Nederland, behalve in de Randstad (lijstje 5.3). Alleen Bellevue staat in de top 10, ook al hoog genoteerd in het première theaterlijstje.

6. Ontvangst

Lijstje 6.1: Breaking News

2' 21" Toneelgroep de Appel speelt theatermarathon Tantalus
 2' 14" Circustheater Scheveningen bestaat 100 jaar
 2' 10" 'Slavernij moment nu' gespeeld op de NSDM-werf
 2' 08" Oerol
 0' 49" Overhandiging Albert van Dalsumring aan Pierre Bokma
 (bron: Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid)

Lijstje 6.2: Aantal recensies per krant

Publicatie	totaal	reprises	toneel	amu	dans	muzth
Volkskrant	386	41	144 (12)	52 (7)	111 (20)	49 (4)
NRC Handelsblad	349	40	119 (7)	53 (4)	101 (27)	50 (5)
Telegraaf	260	35	92 (10)	41 (5)	69 (14)	33 (5)
Trouw	223	24	94 (7)	40 (3)	39 (10)	36 (4)
Het Parool	205	28	64 (5)	28 (6)	79 (13)	17 (7)

Totaal: premières en reprises, per genre: premières (reprises)

Lijstje 6.3: Meest gerecenseerde voorstellingen

Richard III van Annette Speelt en Theater aan het Spui (8)
Who Cares? (uit het programma: 100 Jaar Balanchine) van Het Nationale Ballet (8)
Industry of Love van Hans Teeuwen (7)
Annie M.G., de dochter van de dominee van Impresariaat Jacques Senf & Partners (7)
Lysistrata van De Theatercompagnie en KVS/De Bottelarij (7)
Rite of Spring van Shen Wei Dance Arts en Gastprogrammering Het Muziektheater (7)
Braambos van Het Toneel Speelt (7)

Lijstje 6.4: Meest gelauwerde voorstellingen

1. de Proust-cyclus van het Ro Theater
 - a. Winnaar: Prosceniumprijs 2004
 - b. Winnaar: Prijs van de Kritiek 2003 (Guy Cassiers)
 - c. Winnaar: Theaterafficheprijs 2003 (Proust 2)
 - d. Geselecteerd voor Het Theaterfestival 2003 (Proust 1)
 - e. Nominaties voor Arlecchino en Colombina voor resp. Joop Keesmaat en Marlies Heuer (Proust 3)

2. Het Nederlands Dans Theater
 - a. Chevalier de la Légion d'Honneur voor Jirí Kylián
 - b. Winnaar: Benois de la Danse (Russische prijs) voor 'Signing Off'
 - c. Winnaar: Prijs van verdienste van de Stichting Dansersfonds '79 voor Sol Leon
 - d. Winnaar: Zwaan (VSCD-dansprijs) voor 'Shutters Shut' en 'Subject to Change'
 - e. Victorine Hefting prijs voor Marianne Sarstädt
 - f. Aanmoedigingsprijs Stichting Dansersfonds '79 voor Joeri de Korte
 - g. Nominatie Olivier Award voor 'Dream Play'
 - h. Nominaties voor Critics' Circle National Dance Awards

3. Mamma Mia! van Joop van den Ende Theaterproducties
 - a. Winnaar ANWB Publieksprijs (groot)
 - b. John Kraaijkamp Musical Awards voor Simone Kleinsma en Celine Purcell
 - c. Nominaties voor nog eens vier Musical Awards

4. Lotte van den Berg
 - a. Winnaar Erik Vos Prijs 2004
 - b. Nominatie 1000 Watt Prijs voor Het Blauwe uur van Artemis
 - c. Nominatie VSCD Mimeprijs voor 'Ik zou mezelf willen weggeven, maar ik weet niet aan wie'
 - d. Geselecteerd voor Het Theaterfestival (jeugdselectie) met 'Ik zou mezelf willen weggeven, maar ik weet niet aan wie'

5. The Lion King van Joop van den Ende Theaterproducties
 - a. John Kraaijkamp Musical Awards voor Julie Taymor, Nomvula Dlamini, Laus Steenbeeke
 - b. Nominaties voor nog eens drie Musical Awards

6. Het Nationale Toneel
 - a. Winnaar De Gouden Tomaat voor Het vuil, de stad en de dood
 - b. Genomineerd voor de NRC Toneel Publieksprijs met Cyrano
 - c. Nominatie voor Louis d'Or voor Gijs Scholten van Asschat (Demonen)
 - d. Geselecteerd voor Het Theaterfestival 2004 met Tartuffe

In het Theaterjaarboek van vorig jaar gaf Constant Meijers al aan dat de recensies in de landelijke dagbladen maar een klein gedeelte van het totale aanbod bestrijken. In totaal recenseerde de landelijke kranten 502 voorstellingen, nog geen derde van de 1800 premières. Slechts 86 van de 1502 reprises worden besproken, voornamelijk dansvoorstellingen. Bijna de helft daarvan werd al eerder gerecenseerd. De meeste recensies van reprises worden geschreven over dans. Dat komt overeen met de observatie dat dansvoorstellingen het langst op het repertoire blijven staan (zie Lijstje 1.5).

De top vijf meest recenserende kranten (lijstje 6.2) is hetzelfde als vorig jaar. Net als vorig jaar bespreekt de Volkskrant de meeste voorstellingen. NRC Handelsblad recenseert vooral minder toneel. In de andere disciplines blijft de krant in de pas met de Volkskrant. De Telegraaf besteedt verhoudingsgewijs het meeste aandacht aan reprises. Hoewel over toneel het meeste geschreven wordt, komen in de lijst meest gerecenseerde voorstellingen (lijstje 6.3) alle disciplines aanbod. Verrassend genoeg krijgt de jonge groep Annette Speelt met de middenzaal voorstelling Richard III aandacht in alle kranten. Later in dit artikel wordt de groep door verschillende critici genoemd als beste nieuwkomer.

Behalve de critici buigen ook de nodige jury's zich over het podiumkunstenaanbod. Er zijn meer dan 100 prijzen voor Nederlandse podiumkunsten, en sommige makers en voorstellingen worden vaker gelauwerd (lijstjes 6.4). Tot winnaar der winnaars van dit seizoen verkiezen wij de Proustcyclus van het Ro Theater, die zeer uiteenlopende prijzen heeft gewonnen. Van de individuele acteerprestaties tot de affiche, alles lijkt te kloppen aan dit megaproject. De jury van de Procceniumprijzen kende de prijs dan ook nadrukkelijk toe aan "alle medewerkers, voor én achter de schermen van de theatercyclus".

Een iets groter aantal prijzen, maar minder divers van aard kon het Nederlands Dans Theater in haar prijzenkast bijzetten. Het NDT doet het met name erg goed internationaal, het creatieve team Sol Leon en Paul Lightfood sleepte drie prijzen in de wacht. Jonge maakster Lotte van den Berg krijgt dit jaar veel prijzen, waarbij de nominatie voor de VSCD mimeprijs voor een jeugdtheatervoorstelling erg opviel. Het Nationale Toneel wil een veelzijdig gezelschap zijn en dat is af te lezen aan de prijzenkast: winnaar van de publieksprijs voor de slechtste voorstelling, genomineerd voor de publieksprijs voor de beste voorstelling en geselecteerd voor Het Theaterfestival.

Prijsuitreikingen in de podiumkunsten zijn nauwelijks wereldnieuws. Theater haalde 19 maal het NOS Journaal van acht uur als volwaardig onderwerp. De totale duur van deze items was 14 minuten en 5 seconden (lijstje 6.1). Naast deze items kwam theater nog aan bod in Kort Nieuws, zoals bij het overlijden van Mary Dresselhuys en Albert Mol, het Holland Festival, de uitreiking van de Musical Awards en de presentatie van het Cultuurnota-advies aan staatssecretaris Medy van der Laan. Op het gebied van buitenlands podiumkunst-nieuws laat de journaalredactie zich leiden door curiosa als een musical over Maradona of een staatsfestival in Noord Korea. Het podiumdebuut van de voormalige butler van prinses Diana, Paul Burrell, kreeg

het meeste zendtijd van alles. In twee minuut veertig werd verslag gedaan van dit wereldschokkende showbiznieuws.

Afgelopen seizoen is bij de NPS het programma TV3 gestart, met daarin redelijk veel aandacht voor podiumkunsten. Daarnaast lanceert de Avro komend seizoen de 'Theatertribune', een community voor theaterliefhebbers. Het is te hopen dat de groeiende aandacht voor podiumkunst op televisie ook invloed zal hebben op de redactionele keuzes van het NOS Journaal.

7. Lijstjes van...

Uit de lijstjes van critici die we binnenkregen rijst het beeld op van een tamelijk tam seizoen met een paar onomstreden uitschieters. Volgens de inzenders was de nieuwste aflevering van de Proust-cyclus van het Ro Theater de absolute top, maar ook Tim van Athene van ZT Hollandia en het Toneelhuis en Geslacht van Dood Paard worden veel genoemd, allen in meerdere categorieën (tekst, voorstelling, acteren, vormgeving). Minder eensluidend waren de oordelen over Romeo en Julia van Toneelgroep Amsterdam, Démonen van Het Nationale Toneel en Braambos van Het Toneel Speelt; deze voorstellingen vonden sommigen de beste en anderen de slechtste van het seizoen. Ook het rumoerige seizoen van Toneelgroep Amsterdam komt terug. Als ergerlijkste theaterervaring van het afgelopen seizoen wordt de rel rond het gezelschap genoemd, als meest verheugende ontwikkeling de uitbreiding van het ensemble.

19 critici hebben gereageerd op onze oproep om hun lijstjes over het afgelopen seizoen in te leveren. In totaal hebben we zo'n 50 recensenten uitgenodigd om mee te doen. Tien hebben laten weten niet mee te doen. Het TIN is van plan een enquête onder critici een jaarlijks terugkerend onderdeel van het Theaterjaarboek te maken. We hopen dat de respons in de loop de tijd zal groeien. Van de critici die afzagen van deelname gaven enkelen als reden dat ze vonden dat ze te weinig hadden gezien om een representatief beeld te hebben van het seizoen. Gezien het enorme aanbod kan dat gevoel je natuurlijk snel overvallen. Maar wanneer heb je wel een representatief beeld? Gaat dat om aantallen? Arthur Sonnen vindt dat de curator van Het Theaterfestival 200 tot 250 voorstellingen moet zien, maar zelfs dat is nog niet een derde van het aantal toneelpremières van het seizoen. Ook hier geldt waarschijnlijk dat het overaanbod beter kan worden omarmd dan geproblematiseerd.

Niemand heeft alles gezien, maar dat maakt de vraag wat de beste voorstelling was niet onbeantwoordbaar. Dat is namelijk geen vraag om een objectieve vergelijking van 3302 voorstellingen, maar om persoonlijke favorieten. Persoonlijke lijstjes beschrijven niet alleen de individuele hoogtepunten van het theaterseizoen, maar ook de maker van het lijstje zelf. Ze weerspiegelen, naast individuele voorkeuren, de dagelijkse wanhopige keuze tussen wat wordt gezien en wat wordt gemist. Vergelijkingen tussen de 3302 voorstellingen van het afgelopen seizoen kunnen we overlaten aan de TIN-database, ordenen en waarde toekennen blijft mensenwerk.